

World Vision
Bosna i Hercegovina

Zanemarivanje djece

kao oblik nasilja nad djecom
- znanje, stavovi i ponašanja u BiH

Zanemarivanje djece

kao oblik nasilja nad djecom
- znanje, stavovi i ponašanja u BiH

Oktober, 2018. godine

Impresum

World Vision International je prisutan u Bosni i Hercegovini od 1994. godine.

Od tada je ova organizacija ostvarila značajan napredak: od pružanja humanitarne pomoći zajednicama pogođenim ratom, rekonstrukcije uništenih domova, škola i vrtića, do osnaživanja društava i unaprijeđenja kvalitete života djece i porodica.

Naša vizija je društvo naklonjeno djeci, utemeljeno na povjerenju, u kojem postoje podjednake prilike i nada za svako dijete, ojačano da ostvari puni potencijal.

Izdavač: World Vision International in BiH

Autor: Ivana Zečević, Ph.D.

Editor: Jocelyn Penner, World Vision International MEER

Proofreading: Sanja Petrović Delić, World Vision International in BiH

Dizajn: Aida Herceg

Štampa: Eldžam trade d.o.o.

Tiraž: 1000

Sadržaj

- 5.....Predgovor
- 7.....Zanemarivanje – termin, uzroci i otkrivanje
- 8.....Svjetske, regionalne i BiH statistike
- 15.....Posljedice zanemarivanja djece
- 16.....Istraživanje zanemarivanja kao oblika nasilja nad djecom -
znanje, stavovi i ponašanja u BiH
- 23.....Preporuke
- 24.....Preporuke na nivou politika
- 26.....Zahvale

Predgovor

Nasilje nad djecom, u svim njegovim oblicima, globalni je problem danas i predstavlja povredu jednog od osnovnih prava djeteta - prava na život, opstanak i razvoj. Osnovni problem je što se različiti oblici nasilja nad djecom, posebno zanemarivanje djece, ne prepoznaju na vrijeme, usled čega izostaje potrebna pomoć i podrška djetetu, ali i adekvatna reakcija prema počiniocima nasilja. Ali i kada se takvo ponašanje i prepozna, vrlo često se očekuje da to neko drugi riješi, da se problem sam riješi ili da vremenom takvo ponašanje prema djetetu prestane.

Protok vremena je najveća prijetnja ostvarivanju svakog prava i svakog djeteta, zato je vrlo važno blagovremeno prepoznati rizike koji mogu dovesti do povrede osnovnih prava i interesa djeteta. Bez obzira o kojem obliku zanemarivanja je riječ /emocionalno, fizičko, zdravstveno, obrazovno/ i bez obzira na faktore rizika koji mogu biti vrlo različiti i odnose se na roditelje ili na djecu, ili na socijalne faktore, svaki od oblika zanemarivanja, posebno u najranijem uzrastu djeteta, ostavlja posledice na razvoj djeteta i ugrožava njegovo pravo na pravilan rast i razvoj.

Zanemarivanje je nedostatak odgovarajuće brige i nadzora u odrastanju djeteta u mjeri koja znatno utiče na djetetov razvoj. Zanemarivanjem osnovnih potreba djeteta, koje Konvencija uspostavlja kao prava djeteta, dovodi do povrede ne samo prava djeteta na rast i razvoj, već i prava na zaštitu od nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja, ali i prava na najbolji interes. Sva prava iz Konvencije predstavljaju „najbolji interes djeteta,“ i sva su u funkciji pravilnog rasta, razvoja i odrastanja djeteta.

Sam naslov istraživanja govori o suštini i upućuje na sadržaj - **zanemarivanje kao oblik nasilja nad djecom**. U uvodnom dijelu autor se bavi objašnjenjem pojma zanemarivanja, kao oblika nasilnog ponašanja prema djeci, različitim oblicima zanemarivanja i posledicama zanemarivanja na razvoj i odrastanje djeteta.

Izveštajem se zatim predstavlja metodološki pristup kvantitativnom istraživanju koje je provedeno u 14 opština u Bosni i Hercegovini, u periodu od decembra 2017 do marta 2018 na uzorku od 1717 ispitanika, te daje prikaz kvalitativnog istraživanja fokus grupa sa mladim ljudima i aktivistima organizacije World Vision. Rezultati istraživanja predstavljeni su tabelarno i grafikonima, ali i tekstualno i to u dva dijela; znanje ispitanika o zanemarivanju, a zatim način reagovanja u slučajevima prepoznavanja zanemarivanja djeteta.

U konačnom autor analizira rezultate istraživanja te predlaže sistemske mjere i aktivnosti koje su dobra osnova za kreatore politika za unapređenje društvene brige za svako dijete od svakog oblika zanemarivanja. Pored navedenog, provedeno istraživanje namijenjeno je i stručnjacima praktičarima koji rade sa djecom u različitim resorima, kao vrijedan izvor informacija u procjeni i utvrđivanju najboljeg interesa djeteta u konkretnim situacijama.

Svojim stručnim znanjem i profesionalnim iskustvom, prof. Ivana Zečević i ovim istraživanjem daje doprinos unapređenju sistema dječije zaštite i brige za svako dijete.

Istraživanje je provedeno na inicijativu World Vision-a, koji je omogućio provedbu istraživanja u skladu sa globalnom kampanjom "Potreban je cijeli svijet da se zaustavi nasilje nad djecom". World Vision je svojim dugogodišnjim radom prepoznat kao društveno angažovan partner, posebno posvećen radu sa djecom čije osnovne potrebe, uslijed različitih okolnosti, nisu adekvatno prepoznate. World Vision je proveo ovo istraživanje s ciljem da osvijesti odgovornost odraslih u vezi sa rizicima i poslasticama zanemarivanja djece i da najbolji interes djeteta, u svim aktivnostima koje se tiču djece, bude od prvenstvenog značaja.

Doc. dr Nada Grahovac

Deputy Ombudsman for Children Republika Srpska

Zanemarivanje

– termin, uzroci i otkrivanje

Nasilje nad djecom može biti određeno kao „zlostavljanje” i kao „zanemarivanje“. Zlostavljanje se može javiti u jednoj od tri forme: fizičko, emocionalno ili seksualno nasilje. Između tih oblika nasilja najčešće ne postoje jasne i precizne granice, stoga je moguće da se različiti oblici nasilja međusobno prepliću i uslovljavaju.

Zanemarivanje i nemarno postupanje predstavljaju slučajeve propuštanja da se djetetu obezbijede uslovi za pravilan razvoj u svim oblastima, što dovodi do ugrožavanja djetetovog zdravlja, fizičkog, mentalnog, duhovnog, moralnog i socijalnog razvoja.¹

Takva propuštanja odnose se na fizičko zanemarivanje, ili na druge oblike kao što su emocionalno, zdravstveno i edukativno zanemarivanje. U svim svojim oblicima, zanemarivanje ostavlja teške posljedice po dijete koje je njima izloženo.

Zanemarivanje se treba razlikovati od namjernog ili zlonamjernog uskraćivanja potreba djeteta. Ova vrsta ponašanja čini zlostavljanje. Zanemarivanje je pasivno, bez namjere da se uzrokuje šteta, odnosno da se dijete povrijedi.

¹ Smjernice za postupanje u slučaju nasilja nad djecom u Bosni i Hercegovini

Svjetske, regionalne i BiH statistike

Učestalost zanemarivanja kao oblika nasilja nad djecom, kao ni drugi oblici nasilja nad djecom se u Bosni i Hercegovini statistički registruju na različite načine, od strane različitih ustanova (policija, centri za mentalno zdravlje, centri za socijalni rad, vaspitno – obrazovne ustanove), ali nema zvaničnih statistika koje bi se kao baza mogle koristiti u svrhu izrade strateških dokumenata, akcionih planova ili uvođenja preventivnih mjera. Da posljedice zanemarivanja nisu nimalo nebitne, ukazuju i svjetske statistike.

Skorija američka istraživanja zanemarivanja (prema Bilić, Buljan Flander, Hrpka, 2012) **ukazuju na sljedeće:**

35-60%

svih oblika nasilja nad djecom čini **zanemarivanje,**

najviše žrtava zanemarivanja je među mlađim od

3

godine

40%

je procent smrtnih ishoda zanemarivanja u dobi do dvije godine,

u posljednjih deset godina, prisutan je trend smanjenja broja žrtava zlostavljanja za

20%

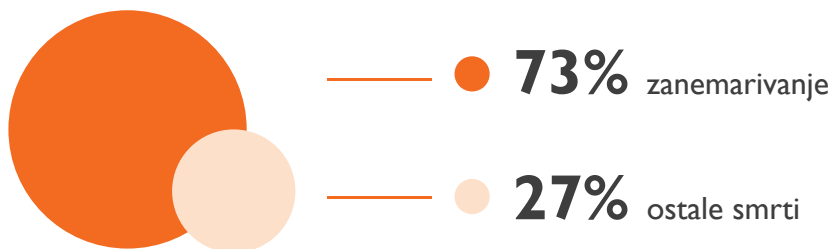
dok je u slučaju **zanemarivanja** došlo do smanjenja od samo

7%²

²Zanemarivanje djece. Poliklinika za djecu i mlade grada Zagreba

Svjetske statistike pokazuju da je u **2015.** godini, od **ukupnog broja umrle** djece, koja su na bilo koji način bila zlostavljana, njih oko **73% umrlo** od posljedica izazvanih **zanemarivanjem**.³

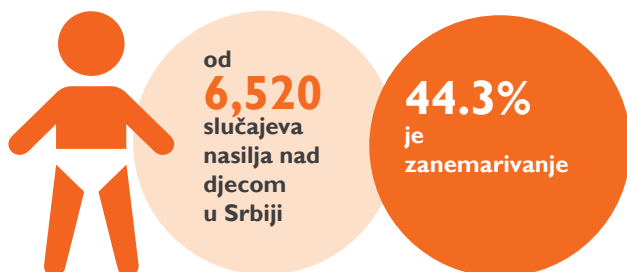
Ukupan procenat smrtnosti djece uzrokovane nasiljem u 2015.

U susjednim se državama, Srbiji i Hrvatskoj, može pronaći nešto veći broj istraživanja, međutim, i dalje je to mali broj s obzirom na važnost i učestalost nasilja nad i među djecom.

Istraživanje *Determinante i faktori nasilja nad decom u Srbiji: pregled nalaza*, imalo je za cilj sticanje sistematskog uvida i determinante i faktore nasilja prema djeci, ali i intervencije kojima se to nasilje pokušava sistemski spriječiti, suzbiti i pružiti podrška djeci koja su izložena nasilju.

U istraživanju je naveden podatak da čak od **6520** slučajeva nasilja nad djecom registrovanih u centrima za socijalni rad, **44,3%** predstavlja slučajeve zanemarivanja. Drugi oblici nasilja registrovani u centrima za socijalni rad su znatno rjeđi: **fizičko nasilje (27,2%)**, **psihičko zlostavljanje (23%)** i **seksualno zlostavljanje (1,8%)**.

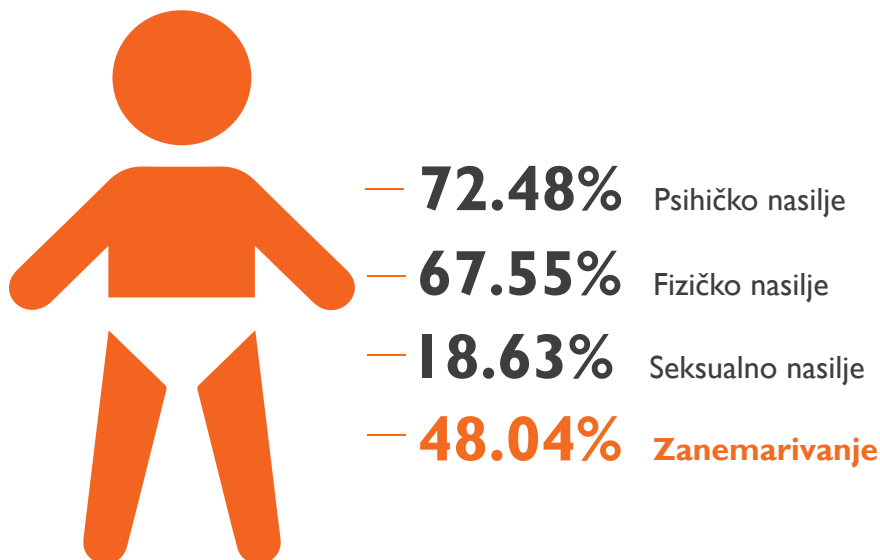

³ <https://www.childwelfare.gov/pubPDFs/fatality.pdf>

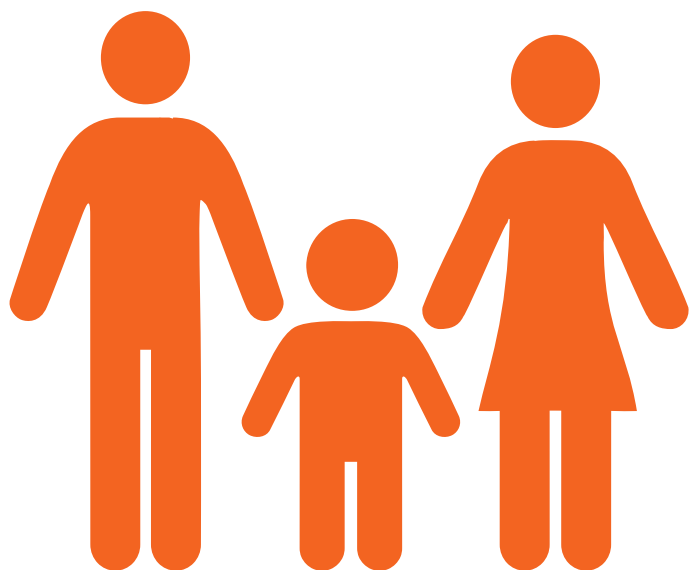
U BiH je evidentan mali broj istraživanja koja su se bavila temom nasilja nad djecom, a posebno je malo onih koji su se fokusirali na zanemarivanje djece. Jedno od takvih istraživanja izvedeno je u okviru projekta Balkansko-epidemiološka studija o zlostavljanju i zanemarivanju djece (B.E.C.A.N.) realizovanog od septembra 2009. do januara 2013. godine na području devet država Balkana.

Podaci o prevalenciji su ukazali da je najveći broj djece (**72,48%**) doživio neki od oblika *psihičkog nasilja*, dok je **67,55%** djece doživjelo *fizičko nasilje*. Zanemarenima se osjećalo **48,04%** djece, a neki oblik *seksualnog nasilja* (unutar i van porodice) je doživjelo **18,63%** djece. Uprkos ovim podacima, **95,9%** djece je izjavilo da je tokom života imalo pozitivne vaspitne postupke.

Kako bi se smanjilo nasilje nad djecom, uključujući i zanemarivanje, vladine politike moraju priorizirati uvođenje baza podataka o prijavljenim slučajevima, osiguravanje konzistentnog prijavljivanja, ali i mogućnosti za usvajanje znanja o tome kada treba prijaviti sumnju ili čin nasilja nad djecom.

Zanemarivanje u porodici statistički je značajno povezano sa emocionalnim i fizičkim zlostavljanjem od strane oca i majke. (Letić i Ivanović, 2012).

27% slučajeva zanemarivanja
u porodici

Prema Istraživanju o iskustvima mladih u Bosni i Hercegovini vezanim za različite oblike nasilja i traumu u djetinjstvu (Letić i Ivanović, 2012), najveći broj ispitanika ima iskustvo sa emocionalnim, te fizičkim zlostavljanjem. O zanemarivanju u porodici je izvijestilo **27%** ispitanika, i to: neadekvatna briga, neadekvatan i nepravovremen odgovor na potrebe ispitanika.

Prema godišnjem izvještaju Ministarstva za porodicu, omladinu i sport, u **2015.** godini evidentirano je **637** djece, žrtava različitih oblika *nasilja* u Republici Srpskoj, Prema podacima iz izvještaja, najčešći oblik *nasilja* nad djecom je *emocionalno-psihičko nasilje*, a nakon toga *fizičko*. Treće po učestalosti je *zanemarivanje i nemarno postupanje* i ostali oblici nasilja (Tabela 1).⁴

Registrovane vrste nasilja u 2015. u Republici Srpskoj

 — Emocionalno nasilje	378
 — Fizičko nasilje	188
 — Zanemarivanje i nemarno postupanje	63
 — Seksualno zlostavljanje	27
 — Elektronsko nasilje	9
 — Društveno nasilje	6
 — Zloupotreba djece	2
 — Eksploatisanje djece	0

TOTAL 673

Kada je Federacija BiH u pitanju, podataka o nasilju nad djecom nema, što predstavlja problem, jer to znači da se ne prati da li preventivni programi, koji se provode u državi, imaju efekta.

Na kraju možemo da zaključimo da, generalno, posljedice zanemarivanja mogu da idu toliko daleko da dijete, kasnije mlada i odrasla osoba, postane ili žrtva nečijeg nasilnog ponašanja i/ili neko ko se nasilno ponaša prema drugima.

⁴Godišnji izvještaj Ombudsmana za djecu Republike Srpske za 2016. godinu (<http://www.djeca.rs.ba/uploaded/2016.%20GODISNJI%20IZVJESTAJ%20CIR.pdf>)

Kako bi se bolje razumjela ova vrsta nasilja, važno je otkloniti zablude vezane za okolnosti koje dovode do zanemarivanja:

Prvo, siromaštvo je preduslov za zanemarivanje. Ne, djeca koja žive u porodicama sa prosječnim ili visokim primanjima također mogu biti žrtve zanemarivanja.

Drugo, posljedice zanemarivanja su lako prevladive i time irelevantne. Ne, zanemarivanje se dešava duže vrijeme i djeca koja žive u tim uslovima imaju dugotrajne posljedice koje se odražavaju na njihov razvoj. Ove posljedice se u kasnijoj životnoj dobi mogu odražavati kroz depresiju, apatiju, izrazito agresivno ponašanje, poteškoće da pronađe smisao u životu i da postane produktivna osoba u svom privatnom i profesionalnom životu.

Treće, prisustvo faktora koji se mogu definisati kao zanemarivanje nužno vode do zakonom propisanih mjera oduzimanja djeteta od roditelja ili staratelja. Ne, državne ustanove za socijalnu zaštitu, često u saradnji s organizacijama civilnog društva, osiguravaju alternativne mjere jačanja porodice kako dijete ne bi više bilo izloženo zanemarivanju.

Četvrto, zanemarivanje se dešava samo u porodici. Ne, postoji tanka linija između zanemarivanja djeteta od strane njegove porodice i društvenog zanemarivanja djeteta i porodice (kada društvo sa svim svojim elementima ne pruža podršku porodici). U oba slučaja, posljedice mogu biti jednako štetne za dijete i njegovu budućnost.

U tekstu ispod su navedene dječje potrebe koje je nužno zadovoljiti kako bi dijete imalo uslove za adekvatan razvoj.

za adekvatnom ishranom,

za kognitivnom stimulacijom,

za emocionalnom podrškom,

za porodicom,

za ličnom higijenom,

za sigurnošću, zaštitom od opasnosti u kući,

za zdravstvenom zaštitom,

za zaštitom od porodičnih konflikata i porodičnog nasilja,

za brigom o mentalnom zdravlju,

za zaštitom od generalnog nasilja

Ako jedna ili više tih potreba dugotrajno nisu zadovoljene, onda možemo da govorimo o zanemarivanju.

Posljedice zanemarivanja djece

Dijete koje je zanemareno živi u uslovima u kojima se ne osjeća viđenim, ono za svoje roditelje ne postoji i nema utisak da postoji. Deca, kojima roditelji ne šalju povratne informacije da su dobri, da su posebni i jedinstveni za njih, su u nepovoljnom položaju. Ovaj položaj utiče na njihov razvoj tako što djeca koriste pozitivne povratne informacije za izgradnju samopoštovanja, samopouzdanja i osjećaja da zaslužuju poštovanje, ali i postojanje. Odsustvo pozitivne povratne informacije rezultira time da se dijete koje je uhvaćeno u krugu zanemarivanja povlači u sebe ili ulaže poseban napor da bude primijećeno. Time ono ne gradi neophodne kognitivne i socio-emocionalne mehanizme otpornosti neophodne za razvoj (Bilić, Buljan Flander, Hrpka, 2012).

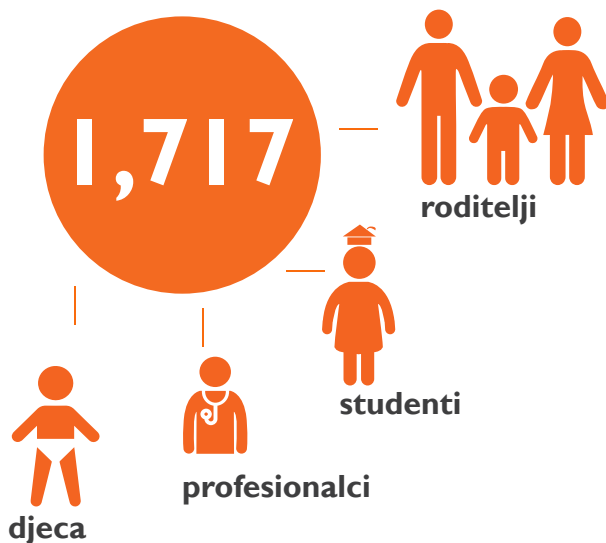
1. Posljedice zanemarivanja djeteta po njegov ili njen **kognitivni razvoj** su sljedeće: djeca nemaju vještine za rješavanje problema, ne upuštaju se u slobodno istraživanje svijeta oko sebe, realiziraju pravila rigidno, jer im je najlakše funkcionisati u jasnoj strukturi, imaju zastoj u razvoju govora, zaostaju u intelektualnom razvoju, te postižu ograničene akademske rezultate.
2. Posljedice zanemarivanja po **socijalni razvoj** su vezane i za sljedeće aspekte razvoja djeteta: nisko samopouzdanje, nemogućnost da osjete empatiju, izbjegavanje uspostavljanja socijalnih odnosa (povlačenje), ograničenost vještina saradnje; neki od njih imaju povećanu potrebu da imaju nekoga uz sebe, pa se nekritički vezuju za ljude, a ponekad dijete ima problem i sa delinkventnim ponašanjem.
3. Posljedice zanemarivanja po **emocionalni razvoj** djeteta očituju se kroz: nemogućnost prepoznavanja osjećaja drugih, teško nošenje sa odgovornošću i stresom, nizak nivo tolerancije na frustraciju.
4. Kada su efekti na **fizički razvoj** djeteta u pitanju onda kod djece koja su izložena zanemarivanju često imamo sljedeće probleme: nizak rast, slaba uhranjenost, srčane anomalije i anomalije polnih organa, anemija, sporiji psihomotorni razvoj, itd.

Istraživanje zanemarivanja kao oblika nasilja nad djecom - znanje, stavovi i ponašanja u BiH

Predstavljeno nam nudi jedno od prvih istraživanja ove vrste u BiH, i nudi mogućnost sagledavanja predstavljene problematike zanemarivanja kao oblika nasilnog ponašanja odraslih prema djeci. Samo zanemarivanje je oblik nasilnog ponašanja, koje je jako teško primijetiti, pa se posljedice njegovog djelovanja na dijete kasno uočavaju.

Jedan od razloga ograničenog rada na ovoj temi leži i u činjenici da postoji jako malo robusnih indikatora za mjerenje zanemarivanja djece. Zbog toga prava vrijednost ovog istraživanja i razgovora na temu zanemarivanja i jeste u tome da ono omogućava razumijevanje problema, ali i kreiranje strategija za detekciju, prevenciju i intervenciju na različitim nivoima vlasti.

Uzorak:

U istraživanju smo dobili podatke o tome da su djeca (15-18) i profesionalci, imali najviše edukacije iz ove oblasti, ali da im je to bilo nedovoljno kako bi se zanemarivanje preveniralo. Osim ovoga, imperativ predstavlja uspostavljanje sistema edukacije na ovu temu. Edukacija predstavlja prvi korak u prevenciji i otkrivanju neadekvatnih i nasilnih oblika ponašanja. Navedeni korak je potvrđen od strane ispitanica i ispitanika koji su također naveli da su edukacija ili znanja o zanemarivanju potrebni. Ono što treba naglasiti je da su i oni koji su sudjelovali na raznim edukacijama izjavljivali da ih iste nisu adekvatno osposobile kako bi razumjeli i odgovorili na zanemarivanje. Istraživanje je isto tako potvrdilo da su studentice/i, roditelji i djeca (15-18) imali priliku slušati edukativne sadržaje na ovu temu na fakultetima i u školama. Među stručnim službama škola postoji osjećaj da oni igraju bitnu ulogu u preveniranju zanemarivanja.

Korištene skale za mjerenje nivoa znanja ispitanica/ka o zanemarivanju su bile uspoređivane, te je utvrđena značajna statistička razlika na osnovu koje se može zaključiti da profesionalke/ci imaju najbolje znanje vezano za temu, dok su roditelji na drugom mjestu.

Ovaj rezultat nije u potpunosti iznenađujući, iako se očekivalo da će djeca (15-18) pokazati više znanja nego što je istraživanje pokazalo. Ovo očekivanje je bazirano na činjenici da su upravo djeca (15-18) imala priliku slušati edukativne sadržaje na temu zanemarivanja u školi.

Rezultati su potvrdili ono što smo već ranije zaključili – sve sudionice/ci u istraživanju trebaju više znanja o zanemarivanju. Ovo je stoga što povećana tolerancija na nasilje može voditi apatiji koja je uzrokovana nasiljem, a mi moramo zajedno raditi kako bismo smanjili nivo tolerancije na upravo ovaj oblik nasilja.

Rezultati istraživanja su pokazali da oni koji su bili educirani na temu zanemarivanja, imaju bolje znanje od onih koji nisu imali priliku educirati se. S obzirom na to da je uzorak svih ispitanica/ka bio mali, ovaj rezultat se ne može primijeniti na generalnu populaciju.

Jeste li ikada pohađali seminar o nasilju?

NE (66.6%)

66.6% ispitanica i ispitanika nikada nisu sudjelovali na edukaciji o nasilju nad djecom.

Da li ste ikada imali priliku da se educirate o ovoj vrsti nasilja (zanemarivanje) u školi koju pohađa vaše dijete/djeca?

NE (54.3%)

54.3% roditelja i 56.8% djece nikada nisu imali priliku učiti o zanemarivanju djece.

Da li vjerujete da ste naučili dovoljno, da biste bili u stanju prepoznati ovu vrstu nasilja u vlastitom ponašanju?

DA (74.47%)

74.47% roditelja vjeruje da imaju dovoljno znanja o zanemarivanju i da bi bili u stanju prepoznati ga.

83.75%

ispitanica i ispitanika vjeruju da je škola mjesto gdje mogu učiti o zanemarivanju.

84.5%

budućih profesionalaca koji će se baviti zaštitom djece vjeruju da u za uspješno obavljanje buduće profesije moraju biti dobro informirani o zanemarivanju.

Drugi segment istraživanja odnosio se na reagiranje ispitanica/ka u situacijama kada primijete zanemarivanje, ili njegove posljedice. Profesionalke/ci i studentice/i su se dominantno izražavali da bi u tom slučaju prvo pozvali roditelje, pa tek onda obavijestili školu, kao ustanovu u kojoj dijete boravi najveći dio svog vremena. Ovaj rezultat sugerira da postoji svijest da određena ponašanja djece mogu biti tumačena kao da ih roditelji zanemaruju, a da se u suštini ne radi o tome. Ovaj rezultat ukazuje na suptilnost u pristupu samom problemu, što je vrlo važno u radu s djecom, mladima i njihovim roditeljima.

Nadalje, istraživanje je pokazalo da bi roditelji voljeli da ih se o uočnim znacima zanemarivanja obavijesti kroz školu (učiteljice/e, nastavnice/ke i profesorice/re), što ukazuje na to da oni preferiraju razgovor na ovu temu s osobljem škole, s kojim su najbliskiji. Roditelji su također izjavili da bi oni radije prijavili sumnju na zanemarivanje školskom osoblju, prije nego uposlenicima/cima drugih ustanova. Ovaj rezultat može ukazivati na to da roditelji vjeruju nastavnicama/ma koji rade s njihovom djecom. Taj nivo povjerenja bi trebao biti iskorišten za jačanje sistema zaštite djece. Roditelji koji su izrazili da ne bi prijavili zanemarivanje (veoma mali broj), navode da je primarni razlog koji leži iza ovog strah da bi dijete moglo biti negativno etiketirano.

Ako bi primjetili slučaj zanemarivanja djeteta, da li bi ga prijavili školi?
81,8% da

Kome bi u školi prijavili sumnju na zanemarivanje?
78,2% nastavnicima

— **5.94%** ne bi prijavili zanemarivanje

Razlozi zbog kojih roditelji ne bi prijavili zanemarivanje tuđeg djeteta.

Moje dijete bi moglo biti etiketirano.

51%

roditelja ne bi prijavili zanemarivanje zbog straha od stigme.

Ovo se mene ne tiče.

47%

roditelja ne bi prijavili zanemarivanje zato što smatraju da ih se to ne tiče.

Vrste zanemarivanja koje ispitanici ne bi prijavili izraženo u procentima:

fizički 28.55%

medicinski 30.80%

emocionalni 34.40%

edukativni 38.47%

33% ispitanica i ispitanika ne bi prijavilo zanemarivanje zato što smatraju da situacija nije vezana za zanemarivanje, da bi mogli pogoršati djetetovu situaciju ili da ih se ne tiče.

Ovo je čest problem u zajednicama širom BiH, koji bi trebao biti adresiran kroz razvoj etičkog pristupa u prevenciji nasilja nad djecom, što pretpostavlja obaveznu diskreciju i povjerljivost.

Najveći broj djece (15-18), baš kao i prethodno objašnjeni odgovori odraslih, izjavljuju da bi zanemarivanje prijavili nastavnicama/ma i pro-

fesoricama/ma. Oni biraju roditelje kao drugu opciju. Ona djeca (15-18) koja biraju neprijaviti nasilje, izjavljuju da intervencija ne bi promijenila situaciju u kojoj je dijete žrtva zanemarivanja ili smatraju da bi samo prijavljivanje moglo nanijeti veću štetu žrtvi. Ovi dijelovi informacija bi se trebali uzeti u razmatranje zato što je, baš kako je naglašeno u prethodnom dijelu zaključaka, bitno uvesti obavezne protokole o čuvanju informacija i povjerljivosti za sve slučajeve. Na ovaj način bi sva djeca u okviru sistema bila adekvatno zaštićena, a u isto vrijeme, svi drugi bi svjedočili ovom posebnom i vjerodostojnom tretmanu.

Posljednji segment istraživanja nudi informacije o odgovorima profesionalki/ca u vezi sa njihovim osjećajem o kapacitetima ustanova za preveniranje zanemarivanja djece. Dobijeni rezultati su oprečni. Jedna polovina odgovora odražava vjerovanje da ustanove ispitanica/ka imaju kapacitet na prikladan način odgovoriti na zanemarivanje, dok druga polovina odražava nesigurnost u isti kapacitet.

Zbog ovoga postoji potreba reflektirati se na različite komponente sistema za zaštitu djece i na to kako svaka od ustanova koordinira i uklapa se u širu mrežu koja čini referalni mehanizam. Nadalje, ispitanice/ci izražavaju nesigurnost zato što sebe smatraju nedovoljno educiranim da identificiraju zanemarivanje i razumijevanje na koji način trebaju odgovoriti na identificirane slučajeve

31.2% njih ne zna je li njihova institucija u mogućnosti baviti se ovom problematikom.

11% profesionalaca koji rade u obrazovnom, zdravstvenom sektoru ili sektoru zaštite djece vjeruju da njihova institucija nije u mogućnosti baviti se problemom zanemarivanja djece.

10% profesionalaca koji rade u obrazovnom, zdravstvenom sektoru ili sektoru zaštite djece vjeruje da postoji efikasan sistem na nivou zajednice za adresiranje zanemarivanja djece.

Na kraju, ispitanice/ke se pitalo da navedu nazive ključnih dokumenata koji objašnjavaju tok aktivnosti unutar ustanove i koordinacije između ustanova, koji se moraju poštivati u slučaju nasilja nad djecom. Bilo je razočaravajuće otkriti da su profesionalke/ci u obrazovnom sektoru imali najlošiji rezultat iako je upravo ovaj sektor identificiran kao prva ulazna tačka u prijavljivanju nasilja nad djecom. S druge strane, ohrabrujuće je da su upravo studentice/i pokazali najviše znanja o protokolima o postupanju u slučaju nasilja, što ukazuje na svjetliju budućnost za sistem zaštite djece. Ovo je svakako informacija vrijedna pohvale za univerzitete, zato što po kazuje da su studentice/i educirani da preveniraju sve oblike nasilnih ponašanja.

37% profesionalaca koji rade u obrazovnom, zdravstvenom sektoru ili sektoru zaštite djece nisu mogli imenovati dokument kojim se reguliše referalni mehanizam u BiH.

Preporuke

- I.** Bazirano na rezultatima studije, sljedeće preporuke osiguravaju neke od sljedećih koraka koji mogu biti korisni za praktičare, vlade, institucije i civilno društvo:
- II.** Djevojčice/dječaci, roditelji, studentice/i i profesionalke/ci koji rade s djecom, trebaju biti više educirani o nasilnim ponašanjima odraslih prema djeci.
- III.** Potrebno je uspostaviti mehanizme praćenja razvoja učenika na svim nivoima obrazovnog procesa. Na ovaj način, posljedice zanemarivanja kao i drugi negativni oblici ponašanja, bi najvjerojatnije bili opaženi i adresirani u svojoj ranoj fazi nastajanja.
- IV.** BiH mora postati društvo koje ne toleriše nasilno ponašanje odraslih prema djeci. Ovo znači da je mogućnost brze reakcije koja nudi rješenje na takvo nasilje od kritične važnosti.
- V.** Lokalne zajednice trebaju uspostaviti timove sačinjene od eksperata iz centara za mentalno zdravlje, centara za socijalni rad i policije, koji su trenirani i koordinirani da pomognu školskom osoblju u zaustavljanju zanemarivanja.
- VI.** Osim uspostavljanja timova eksperata na nivou lokalne zajednice, takođe treba biti uspostavljena intersektorska saradnja na entitetskom/kantonalnim/distrikt nivoima.
- VII.** Neophodno je uvođenje sistema za vođenje evidencija podataka o djeci koja su predmet zanemarivanja.
- VIII.** U kampanju za zaustavljanje zanemarivanja, neophodno je uključivanje medija, TV stanica i online kanala.

Preporuke na nivou politika

I. Referalni mehanizam mora biti jačan kroz adekvatnu koordinaciju vlasti. Protokol treba biti postavljen tako da specifično adresira zanemarivanje, definira i daje opis mogućih intervencija tako da je jasno napisano i s određenim vremenskim okvirom.

II. Potrebno je izraditi sveobuhvatno istraživanje o efikasnim metodama edukacije različitih sudionika o zanemarivanju. Istraživanje treba biti financirano i provedeno uz pomoć vlade i donatora. Postoje mnoge metodologije kojima se podiže svijest i mijenjaju stavovi i ponašanja primjenom razgovora i izgradnjom kapaciteta aktera. Mi treba da znamo šta je efektivno u pogledu troška i utjecaja.

III. Vještine pozitivnog roditeljstva mogu prevenirati zanemarivanje i osnažiti /opremiti roditelje da odgovore na potrebe djeteta. Socijalna zaštita mora biti unaprijeđena kako bi pomogla roditeljima da se nose sa problemima fizičkog, emocionalnog i obrazovnog zanemarivanja.

IV. Eksperti iz oblasti socijalnog rada, zdravstva i policije još uvijek nisu dovoljno obučeni da odgovore na zanemarivanje. Kontinuirana edukacija kroz sistemsku obuku treba da bude mandatorna u ovim profesijama i da zahtijeva učešće.

V. Škole su prirodno okruženje u kojem se grade kapaciteti bitni za prijavljivanje zanemarivanja i pružanja odgovora. Kako bi se škole strateški koristile u ovu svrhu, nastavnici treba da budu trenirani da prepoznaju zanemarivanje, a stručnjaci iz oblasti (stručne službe škole) moraju biti dostupni da adresiraju identificirane slučajeve (vođenje slučaja).

VI. Povjerljivost je jedna od glavnih komponenti rada s djecom koja su žrtve. Roditelji koji su sudjelovali u istraživanju, nisu se u potpunosti složili da je povjerljivost prisutna. Nova pravila djelovanja trebaju da budu usvojena kako bi se dovelo do odgovarajućeg nivoa povjerenja i povjerljivosti koja je krucijalna u ovom području. Svako kršenje javnog povjerenja u vezi sa situacijom djeteta mora biti sankcionisano i postupak proveden od početka do kraja.

Puni tekst i podaci istraživanja “Zanemarivanje kao oblik nasilja nad djecom - znanje, stavovi i ponašanja u BiH” je dostupan online www.wvi.org/bosnia-and-herzegovina

Zahvale

Zahvaljujemo se svim učesnicima istraživanja za odvojeno vrijeme i iskreno podijeljena razmišljanja i stavove.

Posebno se zahvaljujemo djeci i mladima koji su svojim učešćem u istraživanju, ovoj studiji dali jedinstvenu perspektivu i u svojim zajednicama nastavljaju raditi na podizanju svjesnosti o i preveniranju zane-marivanja::

Ademir Sarić

Adin Osmanović

Amer Avdić

Amina Žigić

Anđela Petrović

Emin Efendira

Ermin Avdić

Faruk Bečić

Ines Delibašić

Ivana Aleksić

Kristina Aleksić

Lamija Hadžić

Ljiljana Obradović

Melina Dragunić

Melisa Selak

Milica Lukić

Neda Smiljić

Sedika Kahrmanović

Sara Rakić

Saša Vasiljević

Suad Hadžimehmedović

Tarik Čolo

Valentina Jurić

